

Kulturális-közéleti havilap, harminckilencedik évfolyam

2012 október Hónapló

Végel László: Tanuljunk magyarul!

Az idei önkormányzati választások után az újvidéki nyár tragikomikus lett. Hónapokon keresztül, a legnagyobb kánikulában, két tábor küzdött a hatalomért, viszont egyik sem tudott többségre szert tenni. Időközönként úgy tűnt, hogy az újvidéki városvezetés ügyét egy olyan roma párt fogja eldönteni, melynek tagjai közül hiányoznak a párt elnevezésében szereplők: a romák. A roma párt kegyeiért a Szerb Haladók Pártja harcolt a legkitartóbban. Pont az a párt, amely a választások után az állítólagos roma pártot csalással, a szavazatok megvásárlásával vádolta. A versengés egyre inkább eldurvult, odáig fajult, hogy a politikai szereplők nyíltan a képviselők megvásárlásával vádolták egymást. Idáig is szöbeszéd tárgya volt a politikai biznisz, ezúttal azonban napvilágra került, hogy létezik egy precíz árjegyzék, a mihez tartás végett. Egészen pontosan az önkormányzati képviselő kezdő ára 20 ezer euró, de elérheti az 50 ezret is. Attól függ... Emellett pedig magától értetődően van egy sor különböző privilégium, amely kijár a küldött hölgyeknek és uraknak.

Tiszta sor, nemde? Többé nem kell alakoskodni!

Hol vannak azok az idők, amikor a rendszerben ketmanok tevékenykedtek?! A trópusi kánikulában, a politikai metamorfózisok idején kedvem támadt újraolvasni néhány kötetet, főleg azokat, amelyeket egykor szívesen lapozgattam. Köztük Czeszlav Milosz Magyarországon igen későn, csak 1992-ben jelent meg, a ketmanokról szóló remek könyvét, *A rabul ejtett értelem* címűt. A kötet böngészése közben azon kaptam magam, mintha most másképp olvasnám, mint harminc évvel ezelőtt.

Milosz az egypártrendszerű országokban fedezte fel a ketmant, aki tökéletesen azonosul a hivatalos ideológiával, valójában azonban másképpen gondolkodik. A hasonulást megtévesztési szándékkal vállalja, mert így legalább belülről bomlaszthatta a rendszert, amelyet szolgált. Mint említettem, Milosz kötete késve jelent meg Magyarországon. A késő kádári rendszerben nem a ketmanság volt az egyedüli megoldás, hiszen léteztek nyilvánosan tevékenykedő ellenzéki körök, és léteztek szamizdat kiadványok, amelyeket meg lehetett vásárolni. Sőt még a határon túlra is lehetett exportálni. Akkor is volt nemzeti összetartás, ugyebár. Nagyon ügyetlennek kellett lennie annak, akit a magyar határrendőrök nyakon csíptek. Gyámoltalannak vagy ketmannak.

Magyarországon tehát a könyv megjelenése előtt kitört a ketmanok inflációja. Majdnem mindenki, aki nem írt a szamizdatokba, egyszeriben ketman lett, úgyhogy Milosz könyve elvesztette eretneki vonását.

Ketman, na és? Mindannyian ketmanok voltunk, hallottam a rendszerváltás kezdetén!

Jugoszláviában Milosz műve előbb látott napvilágot. Ott is olyasmit tárt fel, amit mindenki tudott. Nem volt nagy szenzáció, hiszen Jugoszláviában az egymással vitában álló ketmanfrakciók

képezték a kommunista pártot. A nemzeti ketmanok voltak többségben, de a kulturális elitben jelentős szerepet játszottak az esztétikai ketmanok vagy a forradalmi tisztaság ketmanjai. A nemzeti ketmanok a kilencvenes évek végen a néptömegek támogatásával könnyedén átvették a hatalmat, és maguk alá gyűrték a többi ketmanfrakciót. A régi vágású kommunista baloldaliakkal nem kellett megvívniuk, merthogy a csúcsokon elvéve akadtak ilyenek, legfeljebb a párttagok széles körében, az úgynevezett pártpáriák között. Ők azonban nem számítottak, hamarjában nemzetidegen mundialistáknak, illetve kozmopolitáknak nevezték őket.

A ketmani álarc Jugoszláviában felmentette a csúcsvezetőket a múlt minden felelőssége alól. Ez mély gyökeret eresztett, úgy a kisebbségben, mint a többségben. Ha az egypártrendszerű múltban elkövetett represzsiók kerültek szóba, akkor a ketmanok, vagyis az új hatalomgyakorlók kerek perec kimondták, hogy a kommunista éraban nemzeti érdekből vállalták a piszkos munkát. Hasonló szerepet vállalt az újsütetű kisebbségi politikusok egy része is azzal, hogy ők a kisebbség érdekeit tartották szem előtt, amikor betiltották a kisebbségi folyóiratokat.

A nemzeti ketmanok ugyanis olyan nagy hajlékonysággal és ügyességgel rendelkeztek, hogy döntő szerepet játszottak a legfelsőbb pártvezetőségben, úgy is fogalmazhatunk, hogy a pártnémenklatúrát a ketmanok képezték. Az egyszerű párttagok inkább meggyőződésből és szociális érzékenységből léptek be a pártba, ahol nem vitték sokra. Jugoszlávia arról volt nevezetes, hogy a pártprivilegizáltak óriási többségének ketmannak kellett lennie.

A rendszerváltás után tehát az egykori nemzeti ketmanok vették át a hatalmat. A legnagyobb kezdeményezőkézségről a szerbiai ketmanok tettek tanúbizonyságot. Utánuk következtek a horvátok. (Köztudott, hogy Milosevic és Tudjman egyaránt ketman volt). A kezdeti eufóriában a szerbiai kisebbségeket kiközösítették, azonban idővel belátták, hogy ott is az egykori pártban szereplő ketmanok törtek az élre, és miután felismerték a velük való sorsközösséget, kiegyezésre törekedtek. Így született meg a nemzeti ketmanok internacionális szövetsége az „internacionalisták” ellenében, ami többé-kevésbé jellemzi a volt szocialista országok mai helyzetét.

A ketmanok hatalomra kerülésével, a többpártrendszer bevezetésével úgy tűnt, hogy nincs szükség ketmanokra, hiszen a „tökéletes sajtószabadság korában” (így nevezi az új kapitalista uralkodó osztály a sajtó gazdasági vagy közvetlen politikai megfegyvelését) többé nincs szükség félrevezetés céljából a hivatalos irányvonalhoz alkalmazkodni. Rövid időn belül kiderült, hogy ez a feltevés egyike a demokratikus illúzióknak. Czeszlav Milosz könyve időszerű a posztoszocialista többpártrendszerben is, mi több, a ketmanság éppen ennek a rendszernek a specifikuma. Erről a köpönyegforgatók széles tábora tanúskodik. A választások után a polgárok hosszú, tömött sorokban várakoznak, hogy a győztes pártba igazolják át magukat. Ezt a tünetet nem kell okvetlenül a ketmansággal magyarázni, sokszor szociális értelme van, hiszen jelenleg, a 25 százalékos munkanélküliség közepette még a portási állás is csak pártagnak jut. Nem csoda tehát, hogy a dunai tutajosok is trikót cserélnek a választások után, az új jelmezükön természetesen az új párt jelképe virít. Vonatkozik ez az elitre, az állami hivatalokban, kulturális intézményekben magas beosztáson lévő egyénekre, akik alkalmasint pártot váltanak. A csere azonban nem olyan egyszerű, mert a nyilvánosság előtt be kell bizonyítaniuk, hogy eddig is az új párt szellemében tevékenykedtek, tehát ügyesen félrevezették az előző kormányt, illetőleg a pártvezetőséget. A választások után, vagy közvetlenül a választások előtt, amikor már valószínűsíthetők az eredmények, valóságos átigazolási kampány kezdődik, amelyek során a tisztségviselők tömegei bukkannak fel, akik buzgón bizonygatják, hogy az előző választási ciklusban ketmanok voltak.

Kétszeres fordulattal jár ez a kisebbségben, ahol figyelembe kell venni az anyaországi

választási eredményeket is. Két évvel ezelőtt, például, mindazoknak, akik a liberális és a szocialista pártpolitikusokkal bratyiztak, egyszer csak uccu neki, át kellett nyargalni a nemzeti vonalra, miközben be kellett bizonyítaniuk, hogy folyamatosan és kizárólag nemzetben gondolkodtak. Alighogy ez a fordulat végbement, megtörténtek a szerbiai választások, és a „félinternacionalista” szellemiséget képviselő Tadicot támogató kisebbségi politikusoknak alkalmazkodniuk kellett/kell a hazafias, nemzeti eszményt követő Tomislav Nikolic szellemiségéhez. Nem egyszerű feladat, bizonyára nem lesz könnyű, hiszen a magyar közvéleményben eleven Tomislav Nikolic előléte, amely az ultranacionalista Vojislav Seselj csetnik vajdához és annak politikájához kapcsolódik.

A politikusbörze remélhetőleg felszámolja a kétszínű hamiskártyásokat. Legyen minden képviselőnek pontos kikiáltási ára, licitáljanak rá, aztán nyilván oda csatlakozik, ahol többet kínálnak érte. A továbbiakban tehát nincs szükség alakoskodásra, nem kell sunyiskodni, ketmant játszani.

Kezdenek a dolgok leegyszerűsödni.

Ezt bizonyítják azok a falragaszok, amelyek újabban mind gyakrabban feltűnnek Újvidék utcáin. A szerb nyelvű plakátok öles betűkkel hirdetik, hogy tanfolyamok nyílnak a magyar állampolgárság megszerzése érdekében. Kiváló szakemberek készítik fel a jövőbeli magyar állampolgárokat. Magyar nyelvre oktatják őket, és bevezetik a magyar kultúra alapjaiba. Ezek a tanárok eddig is tevékenykedtek, ellenben úgy látszik, ezentúl szervezettebben lépnek fel.

Ismerek egy tanárnőt, aki ennek a pótjövedelemnek köszönhetően fedezi édesapja orvosi költségeit. Az ő elbeszéléséből tudom, hogy sokféle ember jön össze az állampolgársági tanfolyamokon. Vannak, akik magyarnak vallják magukat, de csak néhány szót tudnak magyarul. Vannak persze szerbek is, akiknek a felmenői között akad magyar. Nem ritka jelenség ez a vajdasági szerb őslakosok között, hiszen itt mindig nagy volt a népek keveredése, a viharos időkben sokan ennek köszönhetik az életüket. A kliensek magyar felmenők után kutatnak, dívik a családfakutatás. Vannak persze olyan esetek is, amikor nem sikerül magyar felmenőt találni, ők hatványozott buzgalommal tanulnak magyarul, mert arra számítanak, hogy velük szemben a vizsgáztatók szigorúbbak lesznek. Panaszkodnak, sose gondolták volna, hogy ilyen nehéz és bonyolult a magyar nyelv.

Többször elandalogtam az említett plakátok előtt, és megkönnyebbülten tapasztalom, hogy senki sem firkálja össze őket. Még a Horvátországból meg Boszniából menekült szerbek sem neheztelnek, hisz ők már a zsebükben hordják a horvát, illetve a boszniai útlevelet. Ezek után a vajdasági szerbek jogosan vélik úgy, hogy a magyar állampolgárság számukra némi jóvátételt jelent. Nincs tehát acsarkodás, mint Szlovákiában. A kettős állampolgárság eszméje a vajdaságiak között, úgy tűnik, egyelőre teljes egyetértést hoz.

Tetszik

Egy embernek tetszik. Legyél Te az első ismerőseid közül!

Kapcsolódó írások:

1. **Végel László: Hogyan éljük túl a rendszerváltást?** A leghidegebb téli napokban a Kelet-Közép-Európában aktuális író, Balzac regényeit...
2. **Végel László: Szlovák kolbász, magyar pántlika** Szerbiában mind hangosabbak az ellenzéki pártok, akik rendkívüli parlamenti választásokat...
3. **Végel László: Tíz év után...** Közeleg az ős, alkonyatkor Újvidék sétálóutcáján kószálok. Az

este...

4. **Végel László: Keleti szelek és kisebbségek** Éppen Göncz Árpád kilencvenedik születésnapján az egyik szerb barátom ajándékkal,...
5. **Végel László: Szerb piros tojás magyar Szent Koronával** Újvidék főterén, a város utcáin csinos lányok választási rölapokat osztogatnak....

Cimkék: Végel László